

Om at skrive på universitetet

BENTE KRISTIANSEN

Om at
SKRIVE
på universitetet

Syddansk Universitetsforlag

*University of Southern Denmark Studies in Scandinavian Languages
and Literatures, vol. 135*

© Bente Kristiansen og Syddansk Universitetsforlag 2017
Sats, omslag og tryk: Specialtrykkeriet Viborg
ISBN: 978-87-408-3076-7

Hvor intet andet er angivet, er bogens citater oversat til dansk af forfatteren.

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden mangfoldiggørelse
af denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse eller ifølge
overenskomst med Copydan.

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
DK-5230 Odense M
www.universitypress.dk

Indhold

Indledning	9
DEL 1	
Skriftlige læringsaktiviteter – hvorfor?	13
Kapitel 1 – „De studerende i dag kan jo ikke skrive!“	15
De studerendes skrivekompetencer	15
Teksterne	19
Problemerne	21
Mulighederne	23
Den akademiske tekst.	26
Akademisk identitet	28
Forståelse af viden.	29
Plagiering eller imitation	30
En hemmelig loge?	32
Tavs viden.	33
Viden	35
Kapitel 2 – Skrivning er en læringsaktivitet	39
Skrivning gør tanker synlige	39
Vidensbegreb og læringsbegreb	41
Flere typer skriveaktiviteter	43
Kompetencer fra den gymnasiale uddannelse.	45
Kapitel 3 – Akademisk skrivning er fagspecifik	49
Forskellige tænkemåder	49
Forskellige skrivekonventioner	51
Forskellige videnskabssyn	52
Forskellige læsestrategier	54
Skrivning som bindeled.	54

Forskellig praksis	56
Fire metadiscipliner	58
At lære faget gennem at skrive.	61
Kapitel 4 – Skrivepædagogik	65
Tre indgange til skriveforskning	65
Skrivepædagogiske holdninger – et historisk blik	68
Skrivepædagogiske udfordringer.	69
Stadier på vejen til akademisk skrivning.	71
Vidensdomæner	73
Viden om diskursfællesskabet	74
Viden om faget	75
Genrekendskab	77
Retorisk viden	78
Viden om skriveprocesser	79
DEL 2	
Skriftlige læringsaktiviteter – hvordan?	81
Kapitel 5 – En ramme for skriftlige læringsaktiviteter	83
Skrivesituationer	83
Læringsmål	86
Kapitel 6 – Faglig viden	91
Læsning er ikke bare læsning.	91
Modstand mod det ukendte	93
Læsestrategier	94
Nøgle til læsning	96
Brug den faglige terminologi	101
Sæt i relation.	105

Kapitel 7 – Genrekendskab	109
Argumentation.	110
Om at argumentere	114
Kildernes funktioner	115
Om at håndtere kilder.	117
Metagenrer	118
Kapitel 8 – Retorisk viden	121
Retoriske situationer	121
Andre opgavetyper	123
En plads i diskursfællesskabet	124
Om at udvikle en akademisk stemme	125
Retoriske virkemidler.	127
Kapitel 9 – Viden om skriveprocesser	137
Faglig læreproces	137
Den sociale proces	141
Kapitel 10 – Med i diskursfællesskabet	145
Kunsten at formulere relevante spørgsmål	145
Kunsten at vejlede	148
Kapitel 11 – En ramme for akademisk skrivning	151
Skriveaktiviteter og læringsmål.	153
Skriveaktiviteter som svar	154
Skriftlige læringsaktiviteter og faglige læringsmål	155
Litteratur	161

Indledning

Mange universitetsundervisere kan blive enige om, at alt for mange studerende ikke kan skrive – de kan hverken anvende referencer, skrive korrekt eller argumentere akademisk, lyder det (se fx Clughen og Hardy, 2012). Dét opleves frustrerende – især hvis skrivekompetencer ses som noget sekundært i forhold til uddannelsens 'egentlige' mål: de faglige og akademiske kompetencer – for hvordan skal man dog nå det hele?

Et af svarene har været udgivelsen af en lang række håndbøger til studerende med anvisninger på, hvordan man kan skrive opgaver, der lever op til genreforventningerne. Mine egne første erfaringer som skrivekonsulent gjorde jeg ved at tage udgangspunkt i netop sådanne anvisninger. Undervejs i vejledninger med studerende gik det imidlertid op for mig, at mange skriveproblemer reelt grundede i usikkerhed over for den fagdisciplinære verden, som de studerende forsøgte at trænge ind i, og at det var denne usikkerhed, der førte den sproglige usikkerhed med sig, dvs. et dårligt og ubehjælpsomt sprog (Kristiansen, 2010). Problemerne skyldtes sjældent, at de studerende manglede generelle sproglige kompetencer. De fleste kunne sagtens udtrykke sig skriftligt. Det, de kæmpede med, var at finde ud af, hvordan de skulle udtrykke sig i den faglige akademiske kontekst.

Den erkendelse kan genfindes i forskningen: At skrive akademisk er at deltage i nogle bestemte praksisser, nogle bestemte måder at arbejde med viden på, som udspringer af specifikke kontekster (se fx Carter *et al.*, 2007; Blåsjö, 2004).

Mange studerende forundres imidlertid ved mødet med de faglige praksisser. En skriveforsker bruger ligefrem begrebet 'institutionelt praktiseret mystik' (Lillis, 2001) for at beskrive den erfaring, de studerende gør. Mystikken opstår, fordi den

skriftlige praksis i fagene ofte er en så integreret del af undervisernes viden og kompetencer, at den er blevet til tavs viden, dvs. en viden, som ikke ekspliciteres. For de studerende på vej ind i et nyt fagligt felt er der dog langt fra tale om almen viden.

Derfor ligger der også – alle gode intentioner til trods – nogle væsentlige begrænsninger i det at udstyre de studerende med håndbøger og genreopskrifter. Beskrivelser af, hvordan en genre ser ud, er sjældent tilstrækkelige for at forstå den. Det er muligt, at den studerende har lært, at der skal være et afsnit, der redegør for teori, men hvis den studerende ikke har forstået, hvilken funktion teori har i en opgave, bliver teoriets afsnit blot et påklæbet genretæk, som ikke er integreret, hverken i den studerendes faglige kompetencer eller i teksten. Derudover er det vanskeligt at give dækkende beskrivelser af alle genrer inden for samtlige akademiske discipliner. Håndbøgerne indeholder ofte generaliserede beskrivelser, hvorfor de fagspecifikke kendetegn i de akademiske discipliner fortones sig.

Med denne bog vil jeg gerne bidrage til en afmystificering af mødet med den fagdisciplinære verden ved at skitsere nogle spørgsmål og aktiviteter, der kan ekspliciterer den praksis og skriftlighed, som findes i fagene. Det er mit håb, at dette kan være til gavn og glæde for både de studerende og underviserne.

Den forskningsbaserede viden om akademisk skrivning er omfattende. Der er ikke bare forsket i genretæk ved akademiske tekster, der er også forsket meget i de vanskeligheder, de studerende har med at skrive akademisk, og hvordan forskellige typer af skriveaktiviteter kan understøtte deres faglige udvikling. Bogens første del tager udgangspunkt i denne viden og forklarer, hvorfor og hvordan skriveaktiviteter er en vigtig del af den faglige læring. Dette danner afsæt for bogens anden del, der er en praksisorienteret guide til, hvordan undervisere på videregående uddannelser kan inddrage skriveaktiviteter for at understøtte de faglige læringsmål, der er for undervisningen.

Kapitel 1 undersøger, hvori problemet egentlig består: Hvad beklager underviserne sig over, og hvad er det, de studeren-

de har svært ved? Her argumenterer jeg for, at det egentlige problem med de studerendes tekster er, at vi ikke anerkender dem som led i en læringsproces. Vi overser, at man lærer fagets grundlæggende teorier, begreber, forståelsesrammer og terminologi ved at skrive. Og vi overser, at man lærer at tænke, arbejde og ræsonnere fagligt, mens man skriver fagligt.

De næste kapitler redegør for det forskningsmæssige grundlag for sammenhængen mellem læring og skrivning. Kapitel 2 beskriver, hvordan og hvorfor skrivning fungerer som læringsaktivitet, mens kapitel 3 beskriver, hvorfor faglig akademisk skrivning er fagspecifik og bedst læres i faget.

Kapitel 4 handler om, hvordan skriveforskning har inspireret til forskellige skrivepædagogiske praksisser, ligesom der her skitseres en ramme for den praksis, der foreslås i bogens anden del. Denne praksis bygger på antagelserne om, at der er læring i skriveaktiviteter, og at akademisk skrivning bedst læres i fagspecifikke sammenhænge.

Disse antagelser ligger i tråd med den skrivepædagogiske tradition *Writing in the Disciplines*, som imidlertid sjældent direkte ekspliciterer, hvilke skriveaktiviteter der kan indgå i den faglige læring og understøtte faglige læringsmål. Af den grund fokuserer jeg i kapitel 4 på de forskellige typer af viden, man har brug for at kunne trække på, når man skriver akademiske tekster. Disse vidensdomæner bliver herefter den organiserende ramme for en række forslag til skriftlige læringsaktiviteter, der har fagspecifikke indhold og udvikler fagspecifikke skrivekompetencer.

Bogens anden del er bygget op efter disse vidensdomæner. Kapitel 5 beskriver nogle af de vanskeligheder, der kan ligge i at forstå faglig viden, og foreslår en række skriveaktiviteter, der understøtter læsning og forståelse af faglige tekster samt brugen af fagterminologi. Kapitel 6 sætter fokus på faglige tænkemåder, dvs. hvordan man lærer de tænke- og arbejds-måder, som ligger i en videnskabelig disciplin, og som udmønter sig i dens tekster. Her fokuserer jeg på argumentation og kildeåndtering. Kapitel 7 fokuserer på retorisk viden, hvilket i

denne sammenhæng vil sige viden om, hvem man skriver til, hvorfor man skriver, og hvordan man på den baggrund bedst udtrykker sig. Kapitel 8 handler om skriveprocesser, dvs. viden om, hvordan man kan styre igennem længerevarende komplekse og komplicerede skriveprocesser som fx bacheloropgaven og specialet. Kapitel 9 redegør for, hvordan kombinationen af disse vidensdomæner skaber kompetence til at kommunikere i det faglige diskursfællesskab, ligesom det fokuserer på, hvordan vejlederen kan støtte de studerende i at skrive bacheloropgaver og specialer som deltagere i faglige diskursfællesskaber.

Sidst i bogen findes et skema, der giver et hurtigt overblik over, hvordan forskellige typer af skriveaktiviteter kan være med til at understøtte forskellige typer af faglige læringsmål.

Jeg håber, at bogen således giver tilstrækkelig indsigt i forskningen på området til at forklare, hvorfor fagspecifikke skriveaktiviteter er helt basale elementer i en akademisk uddannelse. Og at den gør det enkelt og overskueligt at se, hvordan man kan bruge skriveaktiviteter som en integreret del af den faglige undervisning – uden at man på nogen måde går hen og bliver skrivelærer. Dét vil gøre studielivet meget lettere for mange studerende – og gøre undervisningen meget lettere for mange undervisere!

Tak til alle de studerende, der gennem årene har delt deres problemer, frustrationer og glæder over skriveprocessen med mig og dermed lært mig så meget om akademisk skrivning. Tak til sekretariatschef Klaus Hollmann, Syddansk Universitet, og kolleger ved Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet, som har givet opbakning til bogen. Og tak til en række personer, der har læst min tekst undervejs og givet frugtbar kritik: professor Ellen Krogh, skoleleder Birgitte Fredfeldt, professor Lars Hulgård, lektor Kristian Kristiansen, lektor Tina Høegh, ph.d.-studerende Nadia Rahbek Dyrberg Kristensen, stud.scient.soc. Jonas Hulgård Kristiansen, læringskonsulent Lene Juhl Frederichsen, stud.scient.soc. Mathias Hulgård Kristiansen og forlagsredaktør Michael Dam Petersen.

Bente Kristiansen, december 2016